

ДЕВАЛЬВАЦІЯ ЧИ РЕВАЛЬВАЦІЯ ГРИВНІ: ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

У статті розглянуто взаємозв'язок між торговельним балансом та валютним курсом. Досліджено вплив дисбалансів торговельного балансу на зміну валютного курсу в країні. Запропоновано прогноз напряму зміни валютного курсу з урахуванням динаміки зміни стану торговельного балансу.

Ключові слова: валютний курс, девальвація, торговельний баланс, оцінка, прогноз

Зміна валютного курсу впливає як на протікання економічних процесів, так і на багатство окремої країни або нації (можливість отримати певну кількість закордонних благ). Зростання валютного курсу (ревальвація) означає, що резиденти отримують можливість придбати більше товарів з тих країн, де відбулася девальвація курсу. Водночас девальвація національної валюти, особливо стрибкоподібна, швидко збіднює націю у світовому масштабі, тобто проходить миттєвий від'ємний перерозподіл світового багатства, при якому країна та нація втрачає значні активи. Тому дослідження проблем коливань валютного курсу національної грошової одиниці та причин їх виникнення залишаються і будуть залишатися актуальними протягом існування різноманітних валютних систем.

Вивчення впливу різноманітних чинників на валютний курс є завданням неординарним, вирішення якого дозволяє виявляти приховані механізми та зробити деякі припущення відносно майбутньої корекції валютного курсу певної країни відносно валюти іншої країни або групи країн.

Проблемі дослідження становлення валютного курсу та можливості його зміни під дією різних економічних та неекономічних чинників присвячено роботи багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів. Серед них можна назвати: Стенлі Л. Брю, В. Геєця, А. Гальчинського, Б. Данилишина, С. Панчишина, В. Пинзеника, Пола А. Самуелсона, С.Фішера та багатьох інших.

Метою нашої статті є визначення залежності валютного курсу від стану торговельного балансу. Нами проведено аналіз зміни валютного курсу України в минулому та запропоновано окремі прогнозні оцінки його розвитку на майбутнє.

Серед сукупності завдань можна виокремити наступні як основні: дослідити напрями зміни торговельного балансу за визначений період (2005–2011 рр.); проаналізувати динаміку зміни валютного курсу; встановити вплив стану торговельного балансу на зміну валютного курсу національної валюти; зробити прогноз можливого напряму його зміни.

Валютний курс – це показник, який демонструє, скільки одиниць однієї валюти обмінюють на одиницю іншої валюти в певний момент часу.

Валютний курс - це грошова вартість національної валюти в одиницях іншої валюти, яка залежить від попиту та пропозиції валюти, політичних, економічних і

соціальних чинників [1].

Валютний курс – це глибинний індикатор, який відображає стан економіки країни і залежить від багатьох різноманітних показників. Здебільшого вважається, що на нього впливають лише економічні показники: стан торговельного балансу; попит і пропозиція валюти на ринку; загальний стан платіжного балансу; рівень та динаміка інфляційних процесів; грошово-кредитна політика національного банку (грошова база, облікова ставка, величина золотовалютних резервів та ін.); економічна політика уряду; бюджетний дефіцит та ін. Але на цей показник впливають різноманітні процеси, що відбуваються в суспільстві: політичні процеси (вибори, суспільні протести, соціальні збурення, нерозвиненість політичних інституцій); екологічний стан довкілля; суспільні очікування політичних чи економічних змін; форс-мажорні обставини (засуха, повінь, землетрус); стан та розвиненість фінансових інституцій; інтегрованість країни у світову господарську систему та ін.

Тобто, можна зробити висновок, що валютний курс – це показник, який залежить від багатьох факторів (на нього впливає багато залежних та незалежних змінних) і при невтручанні державних інституцій з метою його регулювання він закономірно коливається в різні сторони.

Головною фінансовою інституцією, яка контролює і є відповідальною за валютний курс та притримується завчасно визначеної і відповідно затвердженої курсової політики, є головний (національний) банк країни. Центральний банк будь-якої країни зобов'язаний утримувати або впливати на зміну валютного курсу згідно із засадами грошово-кредитної політики. Необхідно зазначити, що утримання або зміна валютного курсу, що вступає у протиріччя до стану економічної системи або світової економічної кон'юнктури, можливе лише в короткостроковому періоді і залежить від можливості застосування фінансових важелів «регулятором», а також від наявності та величини золотовалютних резервів і можливості та умов здійснення зовнішніх запозичень.

Одним з головних чинників, який впливає на попит і пропозицію іноземної валюти на ринку, є стан торговельного балансу, тобто співвідношення між експортом та імпортом товарів та послуг. Вступивши в СОТ Україна майже втратила можливість до протекціонізму, тобто для захисту вітчизняних

виробників та закриття внутрішнього ринку для іноземних товаровиробників. На сьогодні можливість застосування тарифних бар'єрів є значно обмеженою. Величина експорту та імпорту тепер здебільшого залежить від попиту та пропозиції на товари та послуги, від конкурентних переваг вітчизняних та іноземних товаровиробників, а також від курсу національної валюти.

Вважаючи товарний експорт та імпорт головними чинниками, які впливають на попит і пропозицію іноземної валюти на внутрішньому ринку, а також на формування валютного курсу, простежимо залежність між станом торговельного балансу та його впливом на зміну валютного курсу протягом 2005–2011 років (табл. 1).

Таблиця 1. Показники зовнішньоторговельного балансу, золотовалютних резервів та офіційного курсу гривні до долара США

Показники	2005р.	2006р.	2007р.	2008р.	2009р.	2010р.	2011р.
Експорт товарів і послуг (млн. дол. США)	44378	50239	64001	85612	54253	69255	88844
Імпорт товарів і послуг (млн. дол. США)	-43707	-53207	-72153	-99962	-56206	-73239	-97762
Баланс товарів та послуг (млн. дол. США)	671	-3068	-8152	-14350	-1953	-3984	-8918
Резервні активи (млн. дол. США)	-10425	-1999	-8980	-1080	5654	-8460	2455
Офіційні резервні активи на кінець періоду (млн. дол. США)	19391	22358	32479	31543	26505	34576	31795
Офіційний курс до долара США на кінець періоду (грн. за 100 дол. США)	512,47	505,00	505,00	770,00	798,50	796,17	798,98

* За даними <http://www.bank.gov.ua>

Для аналізу впливу торговельного балансу на валютний курс пропонується застосувати модель AD-AS (модель попиту і пропозиції на товарному ринку) видозмінивши її згідно з метою нашого дослідження (рис. 1, 2).

При цьому замінимо AD (попит на товари та послуги) на I (імпорт, що означатиме попит на іноземну валюту), а AS (пропозиція товарів та послуг) на E (експорт, що означатиме пропозицію іноземної валюти на внутрішньому ринку). По осі ординат зліва замість р

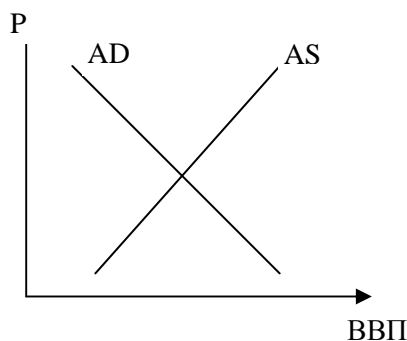

Рис.1. Рівновага на товарному ринку [8]

(ціни на товари та послуги) вставимо в.к. (вартість іноземної валюти в одиницях національної валюти), справа – показники торговельного балансу (спрямованість вектора вниз показує на обернену залежність між станом торговельного балансу та валютним курсом), а по осі абсцис знизу – В (кількість валюти на ринку, яка утворюється в результаті зовнішньоторговельних операцій), зверху – відображення змін за роками. Іноземною валютою виступатиме долар США.

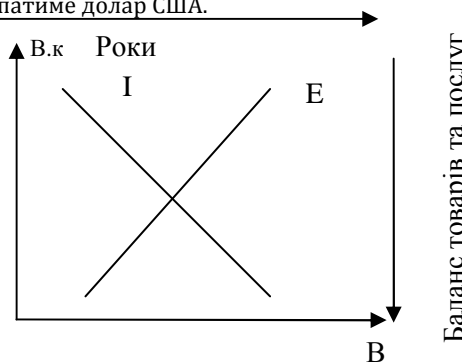

Рис.2. Рівновага на валютному ринку залежно від зміни експорту та імпорту

Як бачимо з таблиці 1, за період 2005-2011 рр. приріст імпорту відбувався вищими темпами, ніж приріст експорту. Позитивний баланс спостерігається тільки у 2005 році, коли експорт переважав імпорт на 671 млн. дол., але це є скоріш винятком, ніж правилом, оскільки у всі інші досліджувані роки тенденція є зворотною. Валютний курс значно змінився тільки у 2008 році, з 505 грн. за 100 доларів США на початок року до 770 грн. за 100 дол. США на кінець року. Тепер розіб'ємо досліджуваний період 2005-2011 роки на два

півперіоди: 2005-2008 роки і 2008-2011 роки.

Якщо подивитися на рис. 3, то бачимо що за період 2005-2008 роки сальдо зовнішньоторговельного балансу змінилося з позитивного (671 млн. дол.) на початок періоду до негативного (-14350 млн. дол.) на кінець.

Валютний курс за цей період був стабільним (512,47 – 505грн. за 100 дол. США) до середини 2008 року, після чого відбулася значна корекція валютного курсу у бік збільшення до 770 грн. за 100 дол. США. Зовнішньоторговельний баланс на кінець 2007 року був

негативний і становив мінус 8152 млн. дол.

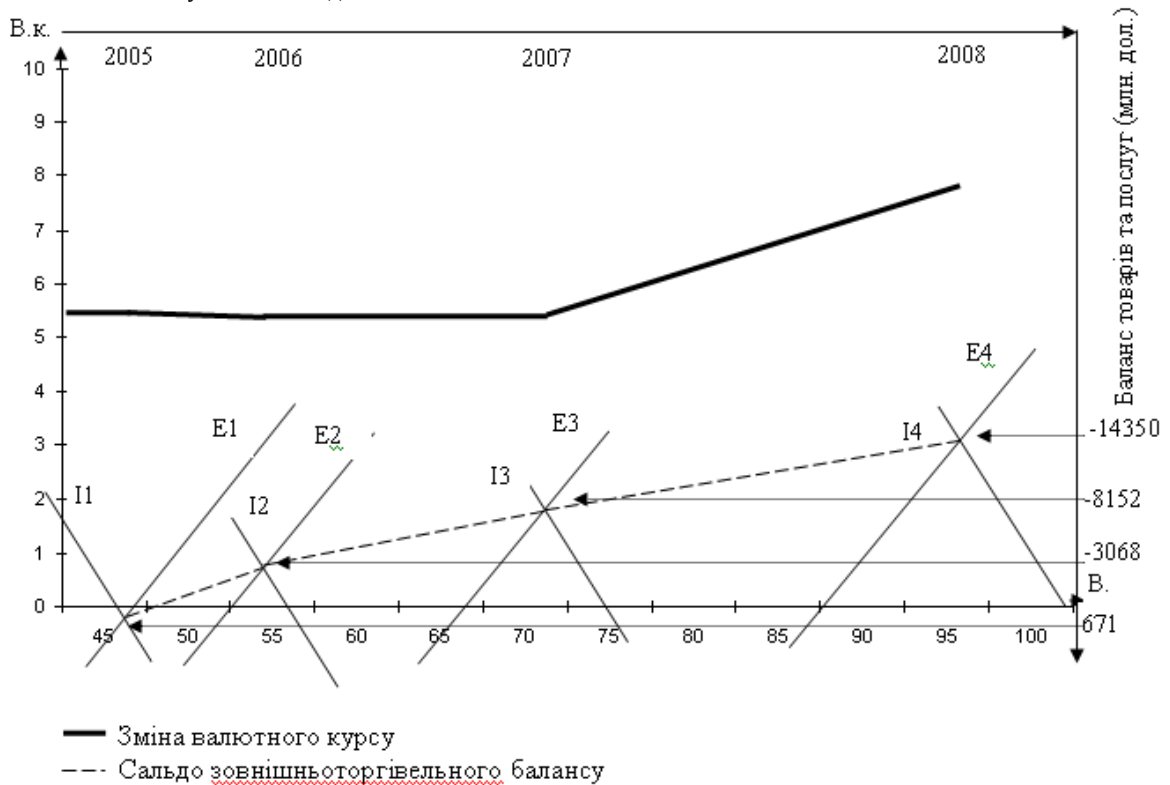

Рис. 3. Залежність між сальдо зовнішньоторгівельного балансу та валютним курсом за період 2005-2008 роки*

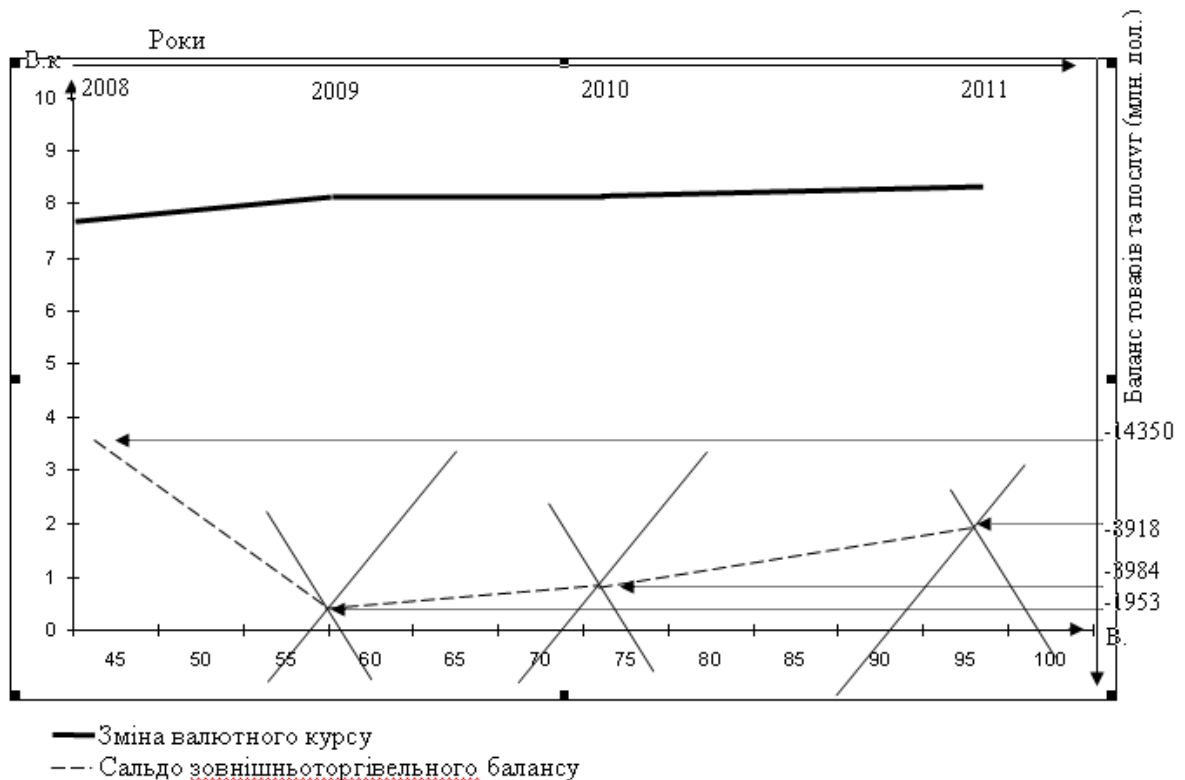

Рис. 4. Залежність між сальдо зовнішньоторгівельного балансу та валютним курсом за період 2008-2011 роки*

*Розроблено автором.

Розглянемо період 2008-2011 роки (рис. 4). Після девальвації гривні з 505 грн. за 100 дол. США у 2007 році до 770 грн. за 100 дол. США у 2008 році

зовнішньоторгівельний баланс покращився з (-14350) млн. дол. США на кінець 2008 року до (-1953) млн. дол. США на кінець 2009 року. У наступні два роки стан

торгівельного балансу погіршувався (-3984 млн. дол.) у 2010 році і (-8918 млн. дол.) у 2011 році. Валютний курс за 2009-2011 роки залишався майже незмінним (796,17 - 798,98 грн. за 100 дол. США).

Якщо порівняти розвиток подій за ці два періоди, то можна спостерігати деякі закономірності:

- у 2005-2007 і у 2009-2011 роках сальдо зовнішньоторговельного балансу змінювалось у одному напрямі;
- величина сальдо зовнішньоторговельного балансу відрізнялася несуттєво: 2005р.(671 млн. дол.) - 2009р.(-1953 млн. дол.); 2006р.(-3068 млн. дол.) - 2010р.(-3984 млн. дол.); 2007р.(-8152 млн. дол.) - 2011р.(-8918 млн. дол.);
- валютний курс був майже незмінний: 2005-2007 роки (512,47 - 505 грн. за 100 дол. США); 2009-2011 роки (798,50 - 798,98 грн. за 100 дол. США);
- як за період 2005-2007, так і за період 2009-2011 роки приріст імпорту перевищує приріст експорту як в абсолютних показниках, так і у відсотковому значенні.

Підсумовуючи вищезазначене, можемо зробити наступні висновки:

1. При збереженні або поглибленні негативних диспропорцій між величиною експорту та імпорту девальвація гривні є неминучою. Це лише справа часу.

2. Чим довше утримуватиме Національний банк України курс гривні на рівні 8 грн. за 1 доллар США, при зростаючому від'ємному торговельному балансі, тим болючіше може бути падіння національної валюти.
3. Помірна, передбачувана девальвація гривні є найбільш прийнятним варіантом вирішення проблеми врівноваження торговельного балансу в короткостроковому періоді.
4. Девальвація гривні знижуватиме рівень життя населення та створюватиме додатковий тиск на бюджет.
5. Надходження позичкового або спекулятивного капіталу в країну від нерезидентів не вирішує проблему валютного курсу, а лише відтермінує її вирішення. Водночас необхідно зауважити, що посилення кризових явищ у світі може спровокувати погіршення економічної кон'юнктури в країні, що призведе до миттєвого виведення іноземного капіталу і, як наслідок, значної девальвації гривні (Що ми і бачили у 2008 році, і це при значній підтримці МВФ. Співробітництво з МВФ на цей момент припинено через невиконання попередніх домовленостей та вимог).
6. Без вирішення комплексних системних проблем в економіці питання стабільного ринкового курсу не може бути вирішене в довгостроковій перспективі.

Список літератури

1. Гриньова В. М. Державне регулювання економіки [Електронний ресурс] / В. М. Гриньова. - Режим доступу : http://pidruchniki.ws/1226042538391/ekonomika/derzhavne_regulyvannya_ekonomiki_-_grinova_vm.
2. [Електронний ресурс] : статистичні данні Національного банку України. - Режим доступу : www.bank.gov.ua.
3. [Електронний ресурс] : статистичні дані Державної служби статистики України. - Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.
4. Пинзенік, В. Прихована девальвація йде вже давно [Електронний ресурс] / В. Пинзенік. - Режим доступу : http://economics.lb.ua/interview/2012/09/21/171535_pinzenik_prihovana_devalvatsiya.html.
5. Береславська, О. Особливості впливу валютного курсу на внутрішні ціни в Україні [Електронний ресурс] / О. Береславська // Вісник Національного банку України. - №3. - 2007. - Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=46274>.
6. Журавка, Ф. О. Вплив девізної політики НБУ на обмінний курс гривні [Електронний ресурс] / Ф. О. Журавка. - Режим доступу : http://www.academy.sumy.ua/images/stories/docs/K_BOA/Zhuravka_3.pdf.
7. Петрик, О. Перехід до більшої гнучкості обмінного курсу - виклик часу / О. Петрик // Вісник НБУ. - 2005. - №6. - С.4-11.
8. Панчишин, С. М. Макроекономіка [Електронний ресурс] / С. М. Панчишин. - Режим доступу : <http://vipbook.info/nauka-i-ucheba/ekonomika/20824-ranchishin-s.m.-makroekonomika.html>.

РЕЗЮМЕ

Черничко Станислав

Девальвація или ревальвація гривни: перспективи для України

В статті розглянуто взаємозв'язок між торговим балансом і валютним курсом. Исследовано вплив дисбалансів торгового балансу на зміну валютного курсу в країні. Предложено прогноз напрямлення зміни валютного курсу з урахування динаміки зміни стану торгового балансу.

RESUME

Chernychko Stanislav

Devaluation or revaluation of the hryvnia: prospects for Ukraine

The article deals with the relationship between trade balance and exchange rate. The influence of imbalances of trade balance to changes in exchange rates in the country is investigated. A forecast direction of change of the exchange rate based on the dynamics of change of the trade balance is proposed.

Стаття надійшла до редакції 27.10.2012 р.